

D • N
22/8 1951

Socialism och liberalism

I denna tidning har vid ett par tillfällen starkt kritiska uttalanden gjorts mot den liberala internationalens verksamhet. Framst har betonats att en reell och naturlig oenighet döljes bakom allmänna fraser i enhälligt antagna resolutioner och att vissa frågor alls inte tas upp, därför att inte ens en dylik fiktiv enighet står att vinna. Inför den glädje och förvåning som denna "självkritik" väckte särskilt i socialdemokratisk press påpekade Dagens Nyheter att liknande föreförelser framträdde vid snart sagt alla internationella sammankomster av denna typ. Vid den socialistiska kongressen i Frankfurt hade en kompromiss mellan marxister och icke-marxister resulterat i en oklar resolution; oenighet mellan skilda socialistpartier i uppställningsfrågan hade haft till följd att ett förslag måste hänskjutas till en kommitté utan att slutbehandlas av kongressen; det påpekades också att medan så gott som alla världens socialistiska partier är för Atlantpaktens, förekommer i Morgon-Tidningen en mängd inlägg för den tredje ståndpunkten, men inte ett ord till försvar för den åsikt som utomlands är den självfallna för socialisterna.

För varje objektiv bedömare lär det vara omöjligt att bestrida riktigheten i vad här sagts. Det är sannerligen inte fråga om partikäbbel; den socialistiska och den liberala internationalen kritiserar av alldeles samma grunder och med nära nog samma formuleringar. Det socialdemokratiska huvudorganets replik visar emellertid att för denna tidning varje försök att för ett ögonblick lämna partifällan är uteslutet. I själva den behandlade sakfrågan sägs två saker som förtjänar att klarläggas. För det första: "Tidigare kritiska reflexioner kring Frankfurtmanifestet i Morgon-Tidningen anges som bevis för samma tidnings partilydnad." Det är uppenbart oriktigt: inga sådana reflexioner har gjorts, tvärtom stannade tidningen i djup vördnad inför allt vad som skedde på denna kongress. Men väl framgår de av Dagens Nyheter betonade fakta av de socialdemokratiska kongressreferaten; des-

sa har naturligtvis inte förfalskats så att vad som verkligen förekom inte ens blev berört. För det andra: tredje ståndpunkts-debatten skulle ha feltolkats i Dagens Nyheter. Nej, vad vi sagt är blott det ostridiga att medan Atlantpaktens stödes av socialismen ute i världen, får denna ståndpunkt inte ens framföras i Morgon-Tidningen, medan i stället den tredje ståndpunkten propageras. Och samtidigt talar tidningen om den stora oenigheten inom socialismen i alla länder.

Viktigare än detta fusk — för en vid sitt parti kedjad tidning den enda metoden att komma från saken — är en rad allmänna påståenden om liberalism och socialism. Socialismen har "under de senaste årtiondena på ett helt annat sätt än liberalismen varit en verkande och skapande politisk kraft". Socialismen framstår "i dag som något konkret och påtagligt, medan liberalismen är svärfångad, motsägande och mystisk".

Den första av de citerade satserna är så tillvida inte bara riktig utan självklar som socialismen under senare tid i en rad länder haft större politisk makt än liberalismen — satsen är blott en omskrivning för detta alltför välkända förhållande. Men det som har något intresse är i vad mån en skillnad i precision och fasthet föreligger mellan de båda riktningarna.

På den punkten bör genast och oreserverat understrykas att båda dessa riktningar eller partier har ett flytande, obestämt program. Om några klart skilda åskådningar kan man inte rimligen tala — dess bättre, ty s. k. världsåskådningspartier, med en fixerad doktrin för samhällets omgestaltning, hör inte hemma i en demokrati. Det finns skilda tendenser, skilda ställningstaganden i de enskilda fallen, hos vissa grupper en skillnad i hållningen till problemet stat och individ, men inte någon stor principiell skilljelinje. Detta sammanhänger med att de båda partierna, inte minst i Sverige, lärt av varandra. Liberalismens socialreformism är inte mindre ärlig därför att den från början i hög grad influerats av den socialis-

tiska idékretsen. Den starka känsla för demokrati och medborgerlig frihet som finns inom socialdemokratin är inte mindre ärlig därför att den rönt inflytande av liberal förkunnelse. Med detta är inte förnekad att lärdomar kommit också från andra håll; i försvarsfrågan har högern hedern av att vara föregångare.

Hela den metod att karaktärisera som framträder i det nyss citerade uttalandet är därför grundfalsk. Att liberalismens inrymmer olika skiftningar är uppenbart. Att socialismen gör det framgår kanske klarast av att socialiseringskravet stundom framförs som en dominerande linje inom partiet, medan den vid andra tider helt träder i bakgrunden. Om socialdemokratin kunde förmås att en gång för alla överge den socialiseringsdogmatik som är ett arv från marxismen, om den kunde bli klar på att en genomförd statlig reglementering är oförenlig med folkstyrelsen, så skulle det viktigaste hindret för en mera obunden debatt ha bortfallit; man skulle kunna diskutera och handla utan att vara hämmad av en halvt genomsådad och övergiven mystik. Motsvarande frigörelseprocess har gått längre inom liberalismen, men är inte heller här avslutad; rester av gammal liberalism finns kvar, men utrensningen av dem fortsätter.

Denna avideologisering, denna rationalisering av det politiska tänkandet gör inte slut på meningsbrytningar och strid, naturligtvis inte. Men den medför ett renande av den politiska atmosfären och möjlighet till en samverkan som inte förgiftas av fältrop, fraser och fördomar från de politiska rörelsernas barndomstid. Det gäller närmast liberalism och socialism, men det gäller i grunden alla demokratiska riktningar i Sverige.

22/8

Fyra historieprofessorer

har inskridit till docent Thermænius stöd i striden om statskunningsprofessuren i Lund. Det är en egenartad aktion. Docent Thermænius har i de sakkunnigas placering det tredje rummet; skall nu hans medsökande organisera en liknande aktion bland professorer i historia och statskunskap för att bryta udden av det inlägg som de fyra självvalda över-sakkunniga funnit påkallat? En dylik tävlan i framskaffandet av extra yttranden är olustig, för att begagna ett milt ord. Om regeringen inte vill utnämna den sökande som enligt de sakkunniga står främst — docent Westerståhl —, borde de professorer i statskunskap som ej tjänstgjort som sakkunniga beredas tillfälle att officiellt och med övligt ansvar yttra sig. De är professor Andrén, den äldste av de tjänstgörande professorerna, och professor Håstad. Behövs extra sakkunniga, skall de åtminstone vara kompetenta i det ämne det gäller och inte utses av de sökande eller genom självrekrytering.